

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَنْ مَرَّ بِهَذَا
مَسْجِدٍ مِنْ مَسْجِدَاتِ
بَنِي إِسْرَائِيلَ
وَمَرَّ بِهَذَا
مَسْجِدٍ مِنْ مَسْجِدَاتِ
بَنِي إِسْرَائِيلَ
وَمَرَّ بِهَذَا
مَسْجِدٍ مِنْ مَسْجِدَاتِ
بَنِي إِسْرَائِيلَ

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی

موضوع :

بررسی ارتباط « خلاقیت » بین دانش آموزان

دبیرستانی ورزشکار و غیر ورزشکار شهر تهران

استاد راهنما :

دکتر حیدر علی هومن

استاد مشاور :

دکتر محمد کاظم واعظ موسوی

تهیه و تنظیم :

منیژه آشنائی

۴۲۰۵۴

سال تحصیلی ۷۷ - ۱۳۷۶

۴۲۰۵۳

پیشگفتار

برای دانشمندان علوم تربیتی و علوم رفتاری، خلاقیت مفهوم پیچیده و آشنایی است، اما کاربرد آن به ویژه در تعلیم و تربیت هنوز کاملاً روشن نیست. واژه خلاقیت در سالهای اخیر، به جهت ضرورت های نظامی، صنعتی، اقتصادی و ... به طور روز افزون و گسترده به کار گرفته شده است، اما با اینکه لزوم پرداختن به روانشناسی تربیتی خلاقیت، بیش از پیش احساس می شود، این واژه هنوز در مهمترین و ضروری ترین وجه آن، یعنی بعد تربیتی اش شناخته و رایج نشده است. خلاقیت از متغیرهای بنیادی روانشناسی است و می توان آن را به عنوان خلق آثار جدید یا نوآوری مطرح کرد. بنا به نظر گیلفورد تفکر بر دو گونه است، واگرا، همگرا. هنگامی که جریان تفکر به سوی یک هدف پیش می رود و مسیر آن از قبل تهیه شده باشد، با افکاری تحت عنوان همگرا روبرو هستیم، اما اگر جریان تفکر به صورت هدف بندی نباشد و مسیر از پیش تعیین نگردد و انعطاف پذیری قابل توجهی در میزان تفکر به چشم بخورد با خلاقیت روبرو هستیم. وی خلاقیت را تفکر واگرا در حل مسائل دانسته است (کارلون^۱ ۱۹۸۸).

سال ۱۹۵۰ را می توان نقطه عطفی در برخورد نسبت به مفهوم خلاقیت، میزان و توزیع آن در افراد اجتماعی تلقی کرد. در این سال گیلفورد در کنگره روانشناسان آمریکا به دنبال یک سلسله تحقیقات اظهار داشت: خلاقیت نباید فقط از زاویه مخصوص مربوط به اعمال و فرآورده های ابداعی مورد توجه قرار گیرد، بلکه باید به طور واقعی یعنی به عنوان استعداد ذهنی بالقوه که به درجات مختلف در همه افراد بشر اعم از کوچک و بزرگ وجود دارد، مورد مطالعه قرار گیرد، به عقیده وی تا وقتی انسان به مشکلی برخورد نکند و زندگی او از روی عادات و یا بر مبنای دور زدن مشکلات سپری شود، خلاقیتی در کار نیست، ولی همین که

^۱ Carlson

به مشکلی برخورد کرد و خواست آن را حل کند، فرایند فکری و اعمالی که متعاقب آن برای حل مشکل ایجاد می شود خلاقیت نام دارد. هر چه فرد هوشمندتر باشد کنجکاوی بیشتری دارد. انگیزه کنجکاوی زیربنای خلاقیت است، ولی کنجکاوی واگرا نه همگرا (نریمانی، ۱۳۷۰).

به گونه کلی ظهور خلاقیت نیازمند یاری و دخالت مثبت چندین عامل ذهنی و وابسته به محیط است. مریان، والدین، روانشناسان و بزرگسالان می توانند عوامل وابسته به محیط را فراهم آورند (قاضی، ۱۳۶۹). خلاقیت عبارت است از یک فعالیت شناختی که به یک شیوه جدید نگاه به یک مسئله یا موقعیت منجر می گردد. این تعریف فرایندهای خلاق را به اعمال بهره برداری محدود نمی کند (سولسو، ترجمه ماهر، ۱۳۷۱).

ما باید راههای پرورش خلاقیت را بشناسیم تا بتوانیم خلاقیت را در کودکان و نوجوانان پرورش دهیم. در این پژوهش، ورزش به عنوان یکی از عوامل مؤثر در رشد خلاقیت فرض شده است. خلاقیت مستلزم روانی، انعطاف پذیری و اصالت است که در دو گروه ورزشکار و غیر ورزشکار مورد بررسی قرار گرفته است.

بسمه تعالی

(فرم شماره ۳ - الف)

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

مرکز کارشناسی ارشد

« چکیده پایان نامه »

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

عنوان پایان نامه : بررسی ارتباط « خلاقیت » بین دانش آموزان دبیرستانی ورزشکار و غیر ورزشکار شهر تهران

تهیه کننده : منیژه آشنائی

رشته تحصیلی : روانشناسی تربیتی

استاد راهنما : دکتر حیدرعلی هومن

استاد مشاور : دکتر محمدکاظم واعظ موسوی

سال تحصیلی : ۷۷ - ۱۳۷۶

آدرس و شماره تلفن : مشهد - ۳۱۶۰۹۹

چکیده :

پژوهش حاضر به بررسی و ارتباط خلاقیت در ورزشکاران و غیر ورزشکاران پرداخته است. هدف کلی پژوهش تهیه پاسخ برای این پرسش است که « آیا رابطه‌ای بین خلاقیت و ورزشکار بودن وجود دارد؟ » به منظور پاسخ به این پرسش نمونه‌ای به حجم ۱۲۰ نفر از میان دانش آموزان دختر دبیرستانی ۱۵ تا ۱۸ ساله شهر تهران انتخاب گردید. آزمودنیها به طور تصادفی از بین ۴ منطقه (۸ ، ۹ ، ۳ ، ۱۷) آموزش پرورش در دو گروه ورزشکار و غیر ورزشکار انتخاب شدند. جهت اندازه گیری خلاقیت گروه نمونه، ترکیبی از آزمون خلاقیت « تورنس ، گیلفورد » استفاده گردید. این آزمون شامل ده سؤال و هر سؤال دارای نمره روانی ، انعطاف پذیری و اصالت است. از میانگین ، انحراف استاندارد ، توزیع فراوانی و نمودارها برای توصیف داده‌ها و از آزمون t برای تحلیل داده‌ها استفاده گردید. نتیجه‌ای که از تجزیه و تحلیل داده‌ها به دست آمد فقط به تفاوت معنادار در نمره انعطاف پذیری ورزشکاران و غیر ورزشکاران رسیده است. در بقیه موارد یعنی بین نمره روانی ، اصالت و خلاقیت تفاوت معنادار بین دو گروه مشاهده نگردید.

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه _____ مناسب است
مناسب نیست

تاریخ و امضاء

چهار

« فهرست مطالب »

صفحه	عنوان
یک	تقدیر و تشکر
در	پیشگفتار
چهار	چکیده
	فصل اول
۲	مقدمه
۴	موضوع پژوهش
۶	اهمیت و ارزش پژوهش
۷	هدف پژوهش
۷	فرضیه‌های پژوهش
۷	تعریف واژه‌ها و اصطلاحات
۱۲	فصل دوم
۱۲	خلاقیت چیست ؟
۱۵	تعاریف مبتنی بر فرایند
۱۷	تعاریف مبتنی بر شخص
۱۸	تعاریف مبتنی بر فشار
۱۸	تعاریف مبتنی بر تولید
۲۰	برخی از سوابق تاریخی خلاقیت
۲۱	رشد خلاقیت
۲۳	پرورش خلاقیت
۲۵	رابطه خلاقیت و فعالیتهای حرکتی

فصل سوم

۳۵	روش انجام پژوهش
۳۶	روش جمع‌آوری اطلاعات
۳۷	دستورالعمل اجرایی آزمون خلاقیت
۳۸	اعتبار و روایی آزمون تفکر خلاق تورنس
۳۸	روش تحلیل داده‌ها
۳۹	طریقه نمره‌گذاری

فصل چهارم

۵۲	توصیف داده‌ها
۵۳	روانی
۵۹	انعطاف‌پذیری
۶۵	اصالت
۷۱	خلاقیت
۷۷	تجزیه و تحلیل داده‌ها
۷۸	نتایج آزمون t مربوط به نمرات روانی
۷۹	نتایج آزمون t مربوط به نمرات انعطاف‌پذیری
۸۰	نتایج آزمون t مربوط به نمرات اصالت
۸۱	نتایج آزمون t مربوط به نمرات خلاقیت

فصل پنجم

۸۳	نتیجه‌گیری
۸۸	محدودیت‌های پژوهش

۸۹

پیشنهادهای پژوهش

فصل نهم

۹۳

خلاصه پژوهش به زبان فارسی

۹۵

خلاصه پژوهش به زبان انگلیسی

۹۷

منابع فارسی

۱۰۰

منابع انگلیسی

۱۰۳

پیوستها

« فهرست جدولها »

- ۵۳ جدول ۱ - میانگین و انحراف استاندارد دو گروه در خرده آزمون روانی
- ۵۴ جدول ۲ - توزیع فراوانی و مشخصه‌های آماری نمره‌های دو گروه مورد مطالعه در خرده آزمون روانی
- ۵۹ جدول ۳ - میانگین و انحراف استاندارد خرده آزمون انعطاف پذیری در دو گروه مورد مطالعه
- ۶۰ جدول ۴ - توزیع فراوانی و مشخصه‌های آماری نمره‌های دو گروه مورد مطالعه در خرده آزمون انعطاف پذیری
- ۶۵ جدول ۵ - میانگین و انحراف استاندارد خرده آزمون اصالت در دو گروه مورد مطالعه
- ۶۶ جدول ۶ - توزیع فراوانی و مشخصه‌های آماری نمره‌های دو گروه مورد مطالعه در خرده آزمون اصالت
- ۷۱ جدول ۷ - میانگین و انحراف استاندارد خلاقیت در دو گروه مورد مطالعه
- ۷۲ جدول ۸ - توزیع فراوانی و مشخصه‌های آماری نمره خلاقیت در دو گروه مورد مطالعه
- ۷۸ جدول ۹ - آزمون t برای خرده آزمون روانی در دو گروه مورد مطالعه
- ۷۹ جدول ۱۰ - آزمون t برای خرده آزمون انعطاف پذیری در دو گروه مورد مطالعه
- ۸۰ جدول ۱۱ - آزمون t برای خرده آزمون اصالت در دو گروه مورد مطالعه
- ۸۱ جدول ۱۲ - آزمون t برای نمره کل خلاقیت در دو گروه مورد مطالعه

« فهرست نمودارها »

- ۵۵ نمودار ۱ - هیستوگرام نمره های روانی دو گروه مورد مطالعه
- ۵۷ نمودار ۲ - نمودار ستونی مربوط به میانگین نمرات روانی دو گروه مورد مطالعه
- ۶۱ نمودار ۳ - هیستوگرام نمره های انعطاف پذیری دو گروه مورد مطالعه
- ۶۳ نمودار ۴ - نمودار ستونی مربوط به میانگین نمرات انعطاف پذیری دو گروه مورد مطالعه
- ۶۷ نمودار ۵ - هیستوگرام نمرات اصالت در دو گروه مورد مطالعه
- ۶۹ نمودار ۶ - نمودار ستونی مربوط به میانگین نمرات اصالت در دو گروه مورد مطالعه
- ۷۳ نمودار ۷ - هیستوگرام نمرات خلاقیت در دو گروه مورد مطالعه
- ۷۵ نمودار ۸ - نمودار ستونی مربوط به میانگین نمرات خلاقیت دو گروه مورد مطالعه

فصل اول

مقدمه پژوهش

فصل یکم

مقدمه

از میان وجوه اختلافات فردی آحاد بشر، "خلاقیت"^۱ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به تعبیر قرآن خلاقیت همان ابداع جهان و خلق انسان است. به همین ترتیب یونانیان باستان می‌پنداشتند که خلاقیت نیروئی الهی است که ریشه الهامی دارد زیرا با تعقل و تفکر دریافته بودند که بانی جهان (به اعتقاد آنان الهه‌های مقدس)، نخستین آفرینشگر است (میر عرشاهی، ۱۳۷۳).

بررسی ادبیات مربوط به موضوع خلاقیت نشان می‌دهد که بررسی علمی خلاقیت به قرون بیستم (کارهای والرز^۲) مربوط می‌شود. از آن زمان تاکنون به دلیل رشد و تحول علوم درگیر با انسان و ترقی ابزار سنجش، گامهای مهمی در شناخت این قریحه سوال برانگیز برداشته شده است. که مهمترین آن ایجاد نظریه‌های متفاوت در زمینه خلاقیت است. این نظریات سبب شده اند که موضوع خلاقیت، صیقل خورده و کاربردی شوند، به حدی که امروزه دیگر کسی به منافع سرشاری که از بکارگیری این نعمت عاید انسانها میشود شک ندارد (مسدد، ۱۳۶۹).

انسان تنها مخلوق زنده‌ای است که مسئولیت آگاهانه دارد، مسئولیت در ارتباط با خویشتن، با خداوند، با هم‌نوعان، با طبیعت و اشیا، لذا استعدادها و تواناییهایی که او بدانها ممتاز شده است پایه‌ای هستند که مسئولیتش بر آنها مبتنی است. در این سیر آموزش و پرورش سهم بسیار مهمی در جهت شکوفائی هر چه بیشتر آن استعدادها دارد، و همواره از طرق مختلف (روشهای قدیمی یا الگوهای جدید) رسالت

1.Creativity

2.Walls

مذکور را انجام می دهد ، اما آنچه اهمیت دارد شرایطی است که باید برای فراگیران مهیا گردد تا قسوی نهفته و استعداد های خلاقه آنها بروز نماید و این امر تنها در کنار محیطی مناسب و مبتنی بر اصول صحیح تربیتی تحقق پیدا خواهد کرد .

برخی از مریبان تعلیم و تربیت را عقیده بر آن است ، در قرن حاضر که قوت دگرگونیهاست آموزش آفرینندگی و شکوفا کردن قدرت خلاقیت در دانش آموزان مهمترین مسئولیت آموزشگاههاست ، اینجاست که از طرق گوناگون به وسیله دروس مختلف می توان قوه خلاقیت را در یاد گیرندگان بارور و شکوفا کرد و آنچه مهم است ظرفیت خلاقه ای است که به گفته تورنس در نزد بسیاری از کودکان در حدود سن ده سالگی دچار افت می شود ، بطوری که آنان هرگز خلاقیت دوره اولیه کودکی خود را باز نخواهند یافت (براهنی ، ۱۳۶۵) .

از میان روشهایی که در جهت پرورش تفکر واگرا یا خلاقیت وجود دارد می توان به یکی از این موارد که فعالیتهای حرکتی یا به عبارت دیگر ورزش است اشاره نمود ، آنچه که معین است ملازمت فعالیتهای ذهنی و جسمانی با هم است . جسم به عنوان یک مرکب برای روح مطرح است . حال اگر همکاری این دو به نحوی انجام گیرد که مقبول واقع شود می توان انتظارات مفیددی داشت و چنانچه این همگونی و ملازمت وجود نداشته باشد ، اختلالاتی بوجود می آید که یکی از آنها عدم رشد مناسب و تفکر واگرا یا به عبارت دیگر قوه خلاقیت است . این سوال که آیا از طریق ورزش می توان قوه خلاقیت را رشد داد ، بحثی است که نظر متفکران تعلیم و تربیت و هم چنین دست اندر کاران تربیت بدنی معاصر را به خود جلب کرده است . مثلا در تحقیقی که توسط لودوایز^۱ ۱۹۸۵ انجام گرفته ، نشان داده شده است که فعالیتهای حرکتی و خلاقیت با هم ارتباط دارند . در تحقیق دیگری که توسط پلگرنی^۲ انجام شده ، این موضوع را بیان می نماید که فعالیتهای

1-Ludowise

2-Pellegrini

حرکتی مثل بازیهای ورزشی بر عاملهائی از خلاقیت اثرگذار است. این مطالعه در رابطه با بازی کردن کودکان و یا پیگیری و جستجو کردن آنها بوده است. منظور بازیهای است که ضمن اجرای بازی، کودک را به جستجو و کنجکاوی وادار می‌دارد. نتایج اشاره بر این دارد که بازی می‌تواند وجه روانی^۱ فعالیت‌های ذهنی را که نمودی از خلاقیت است، در کودکان افزایش دهد. تحقیق دیگری که توسط گوندولا^۲ و همکارانش (۱۹۸۵) انجام گرفته است نشان دهنده ارتباط میان فعالیت‌های حرکتی مثل دویدن و معیارهای منتخبی از خلاقیت است که نشان می‌دهد سه معیار منتخب از تفکر خلاق (انطباق پذیری، کلامی، تنوع ابتکار و خلق) مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفتند. نتایج اشاره بر این داشت که بعد از یک دوره تمرینی، دستاوردهای معنی دار ولی کوچک در معیارهای مربوط به دو تست به دست آمد.

با بررسی رابطه بین خلاقیت و فعالیت‌های حرکتی (ورزش) می‌توان گامی جهت روشن کردن مشکلات و مسائل حل نشده در این باره برداشت و اگرچه کار خیلی کوچک و راه خیلی طولانی است ولیکن همین مقدار کم هم شاید روشنگر مسائلی گردد که جامعه و دست اندرکاران تربیت بدنی و ورزش جامعه اسلامی ایران بیشتر در این زمینه فکر کنند و از این ابزار مفید تربیتی به نحوی مطلوب استفاده گردد.

موضوع پژوهش

مطالع آثار حیات بیانگر این واقعیت است که حرکت فکری و روحی نمی‌تواند مجرد از جسم و جان باشد. چنانچه برای دفاع از خود و یا مجاهدت در راه خدا هماهنگی در کاربرد اعضای بدن، در رابطه با اشیاء خارج از وجود انسان ضروری است. برای شناخت و درک این واقعیت و دریافت این نکته حساس که هم ذرات عالم و همه هنرهای بارز انسان و باورها و اندیشه های ارزشمند انسانی، نشانه ای از عظمت خالق

1-Fluency

2-Gondola

یکتاست ، بایستی به مکنونات قلبی و مکتوبات به یادگار مانده از اندیشمندان ، محققین ، نویسندگان و کسانی توجه نموده که به هر طریق به این بینش و باور دست یافته و علمی را دریافته اند که می تواند راهگشای امروز و فردای سرزمینمان باشد .

یک از این علوم ، ورزش و تربیت بدنی است که خواص و ویژگیهای علمی آن در ابعاد فرهنگی و اجتماعی بارز و روشن است و در بهداشت و جهان ، در قوانین جاریه خود ، جایگاه ویژه ای را برای تربیت بدنی و ورزش پیش بینی نموده و سازمانها و نهادهای مختلفی را برای توسعه و گسترش آن به وجود آورده اند همانطور که در مقدمه اشاره شد می توان از این علم یعنی تربیت بدنی برای پرورش تفکر خلاق در کودکان و نوجوانان استفاده نمود . یکی از وظائف مهم مدارس پرورش همه جانبه دانش آموزان در زمینه های مختلف و لازمه تحقق این رسالت خطیر فراهم کردن امکانات و زمینه هایی است که دانش آموزان بتوانند از مسائل و دنیای پیرامون خود شناخت دقیق داشته ، رفتارها و طرز تفکر معقولی در برخورد با مسائل جهان امروز از خود بروز دهند .

در هر برهه ای از تاریخ ، هدف اصلی مدارس پرورش استعدادهای درخشان بوده است . معذالک به نظر می رسد تاکنون روشها ، برنامه ها و ابزارهای دستیابی به آن هدف چنان که باید ، مناسب نبوده است . بنابراین ضرورت دارد تحقیقات بیشتری در این زمینه صورت گیرد (شل کراس ، ۱۳۷۲) .

اگر دانش آموزان برای مطرح کردن خود انگیزه لازم را داشته باشند و در مورد خودشان فکر کنند با راهنمایی مدرسین و متخصصین می توانند از تواناییهای بالقوه خود حداکثر استفاده را نموده و آنها در زمینه های مختلف جلوه گر سازند . در صورتیکه شرایط مهیا نباشد و اجازه ندهند تواناییهای آنان به منصفه ظهور برسد آنگاه نمی توان از دانش آموزان انتظار داشت تا رفتار خلاقه ای از خود نشان دهند . معلمان می توانند انگیزه